

Ahmad Al Malik

Met Safaa komt de regen

Vertaald uit het Frans door
Judith Wesselingh

Deze uitgave kwam mede tot stand dankzij het Nederlands Letterenfonds

Oorspronkelijke titel *Safa ou la saison des pluies*, verschenen bij Actes Sud

Oorspronkelijke tekst © Ahmad Al Malik, 2000

Nederlandse vertaling © Judith Wesselingh en De Geus BV, Breda 2010

Publicatie in samenwerking met Oxfam Novib

Omslagontwerp Berry van Gerwen

Omslagillustratie © Magnum Photos/Hollandse Hoogte

ISBN 978 90 445 1225 0

NUR 302

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Geus BV, Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland.

Telefoon: 076 522 8151. Internet: www.degeus.nl.

Een

De kinderen zagen als eersten zijn enorme spookgestalte die in het maanlicht ronddwaalde, terwijl een nachtelijk briesje de geur van Egyptische wilgen verspreidde die om hem heen hing. In het begin dachten ze zelfs dat deze zwervende spookgestalte, zonder herinneringen, een geheime kracht uitoefende op de wind en de wilgen. Daarna, toen hij met langzame passen, als een zinkend schip, dichterbij kwam, zagen de kinderen zijn rijzige gestalte en dachten dat het de oude Moenofal was, die zich vroeger in het dorp vertoonde, een lappen tas achter zich aan slepend waarin hij de schamele bezittingen had verzameld die hij nodig had voor zijn omzwervingen.

Ze kregen in de gaten dat geen enkele schaduw hem volgde, hoewel hij in het maanlicht liep. En nadat hij was gepasseerd, beseften ze dat hij niet alleen zonder schaduw en zonder geluid rondliep, maar bovendien geen enkele herinnering had. Nadat hij zich als een kameel met grote stappen had verwijderd, merkten ze op dat hij hun niets had achtergelaten dat het onthouden waard was.

Het nieuws verbreidde zich in het dorp en gaf tegelijkertijd aanleiding tot een gerucht: Taher Mohammad Noeredine was terug. In het begin geloofden de meeste mensen het niet, want ze konden zich niet voorstellen dat hij zou komen zonder een officiële aankondiging vooraf. Volgens de laatste berichten zou hij een belangrijke post hebben gekregen in de zittende krijgsraad, zodat men hem een geschiktere naam had gegeven: 'Mijnheer de maarschalk'. Er gingen bovendien

geruchten dat hij tevens een hoge politieke functie bekleedde, wat de laatste jaren talloze anekdotes over hem had opgeleverd.

Wegens zijn denkbeeldige militaire prestaties had men hem gebombardeerd tot de held van beslissende veldslagen, die evenwel ontbraken in de geschiedenisboeken. Als beloning voor zijn toewijding, verdienste en zelfverloochening was hij ook met zeer voorname medailles onderscheiden, zodat het de laatste tijd onmogelijk was geworden hem te zien zoals hij werkelijk was, na al die retouches die overeen moesten komen met elke nieuwe verdienste op zijn weg naar de roem.

De oude vrouwen verzekerden de mensen in het dorp dat ze zijn naam meerdere keren hadden gehoord, vergezeld van militaire lofliederen, toen zij luisterden naar het nieuws van half zeven om een spoor terug te vinden van de vermisten uit de eerste burgeroorlog, al wisten zij niet meer of zijn naam op de lijst van de overlevenden of die van de overledenen stond.

In het begin veroorzaakte het nieuws van zijn verschijning onder de oudsten zo'n gevoel van onderdanigheid dat geen van hen naar hem durfde te kijken. Niet uit angst voor de frustratie die ze zouden kunnen voelen als hij helemaal niet zou lijken op het beeld dat ze in hun collectieve verering hadden doen ontstaan, noch door hun verlangen hem nogmaals de denkbeeldige treden naar de roem te zien beklimmen, maar gewoon omdat ze bang waren dat er tijdens zijn ontvangst misschien een fout in het protocol zou worden gemaakt. Alleen de paar vrouwen die beweerden een familieband met hem te hebben, waren helemaal op hun gemak.

Aanvankelijk ontmoetten ze niet hemzelf op de kale vlakten van zijn voorvaderen. Integendeel, ze troffen slechts een man aan die door de straten van het dorp dwaalde en op een vergeelde en aangetaste kaart naar het voormalige huis van zijn ouders zocht. Hij deed denken aan scholieren op zoek

naar de verborgen schat waarover was gesproken tijdens de aardrijkskundedes. De ligging van zijn huis stond op de kaart aangegeven achter een groepje *haraz** en palmbomen, die in een halve cirkel rond een zandduin stonden, recht tegenover een acaciabos langs de rivier de Argo*, in een evenwijdig lopende straat die gevormd werd door bouwvallige muren. Op een daarvan was in hoofdletters WEDUWENSTRAAT geschreven.

Op dat moment vormden de dorpsbewoners een eerste delegatie, met de taak de maarschalk te ontvangen. Daarvoor kozen ze diegenen die vroeger al de kans hadden gekregen het woord te nemen in aanwezigheid van machtsdragers, wanneer die het dorp bezochten, nu eens gekleed in strakke militaire uniformen en behangen met onderscheidingen, dan weer in nationale klederdracht.

Ze kozen ook voor hen die voortdurend naar de radio-uitzendingen luisterden, om op de hoogte te blijven van elke verandering in de regering en niet een afgezette vertegenwoordiger te ontvangen. Vervolgens maakten ze een rangorde in de klachten die aan de maarschalk zouden worden voorgelegd: informatie over de vermisten van de opstand van Sjaaban, en over de vermisten van vóór de ondertekening van de verdragen van Addis Abeba*, het verkrijgen van concessies voor landbouwgrond in regeringsbezit, hulp voor armoedebestrijding, een lagere suikerprijs ... En naast dit alles het verzoek van weduwe Sakina Bitt Hadj Ahmad, die bij de invoering van een nieuwe nationale munt in het laatste decennium van de twintigste eeuw haar geheugen was verloren en nu drie guinjes wilde inwisselen tegen het overeenkomstige bedrag in de nieuwe munteenheid.

* Zie de Verklarende woorden- en begrippenlijst op pagina 309.

Dan was er nog het geval van Nora, een jonge, mooie vrouw die een beetje in de war was en vroeg of de zonsondergang elke zevenentwintigste augustus vertraagd kon worden. Ze wilde op die manier de ochtendrozen de kans geven om open te blijven, zodat haar verloofde – een soldaat ‘gesneuveld tijdens de strijd in de zuidelijke savanne van het land’, aldus het officiële communiqué – terug zou kunnen keren naar het dorp. Ze had namelijk gedroomd dat hij terug was, en afgemat door de doodspijnen in de purperrode avondschemering verscheen tussen de ochtendrozen – elke bloem had inmiddels de omvang van een bal – op een mooie dag eind augustus, terwijl de zonsondergang bleef duren tot het avondgebed.

Ondertussen, nog voordat het ontvangstcomité was gearriveerd, bleef de maarschalk de aanwijzingen volgen op de kaart, ook al had hij moeite om ze te verbinden met wat hij om zich heen zag. Het was alsof hij door zijn gemis aan herinneringen dubbel zo veel inspanning moest leveren om de nieuwe gebeurtenissen in zijn geheugen vast te leggen, toen hij over een uitstekende wortel struikelde en zomaar met zijn gezicht op de grond kwakte.

De klap, die zijn geheugen door elkaar schudde, maakte onverwacht bepaalde herinneringen diep in zijn hoofd wakker, en hij werd weer geconfronteerd met onthutsende beelden uit vervlogen jaren: hij zag zichzelf in een comfortabele leunstoel, in een grote kamer die uitkeek over een tropische tuin vol Tahitiaanse bomen, bougainvilles en anemonen. Daarna zag hij zichzelf in een nog vroegere periode, zo leek het, met zijn neus in de pagina's van het officiële persorgaan, terwijl buiten het rumoer van demonstraties opsteeg en de mannen van de Veiligheidsdienst angstig om hem heen drongen. ‘Mijnheer de president, de stad ligt plat door de burgeropstand.’ Hij keek alleen een moment op van zijn krant, om er vervolgens weer in weg te duiken. Daarna zag hij zichzelf tijdens de eerste

dagen na zijn machtsovername. Heel anders dan de verklaringen van zijn inlichtingendienst, die beweerde dat hij aan de macht was gekomen via een volksopstand die de macht van de partijen had uitgeschakeld, of dat de volksvertegenwoordigers en de arbeidersvakbonden hem drie dagen lang gesmeekt hadden de teugels over te nemen en het land te redden van de chaos die heerste vanaf de grensgebieden in het equatoriale zuiden tot aan de woestijnzone in het uiterste noorden, waar de hitte gedurende lange dagen aanhoudt, zo heet en zo fel dat zelfs de herinneringen vervagen en de doorzichtige bladeren van de *osjar** verdorren.

Heel anders dan de officiële propaganda van de Veiligheidsdienst, waarin beweerd werd dat hij de macht had gegrepen geïnspireerd door een goddelijke beslissing en dat de hele natie van hem gedroomd had tijdens de nacht van de glorieuze Revolutie, terwijl de overleden heiligen een stoet vormden en dansten op het ritme van de *sjabalnakit**, en hij zelf op een gouden troon werd geïnstalleerd, net als sjeik Badawi Aboe Daliq. Dit alles was slechts een poging de werkelijkheid te verdoezelen, in dit geval het feit dat hij de macht had gegrepen omdat hij die dag als enige vroeg was opgestaan, terwijl de hele natie in een collectieve lethargie was geraakt. Niet uit bedrijvigheid of ambitie, maar omdat hij de vorige nacht als enige van zijn eenheid met water aangelengde wijn had gedronken, met het voornemen vroeg wakker te worden op deze historische dag.

In de vroege ochtenduren trok hij zijn militaire uniform aan, reed door de straten van de hoofdstad en merkte dat de hele stad nog sliep. Hij kwam alleen een paar dieven tegen, die hun buit verdeelden bij de brug over de Blauwe Nijl. Hij bestormde het hoofdkwartier van de krijgsmacht en trof er ingeslapen wachters aan, met hun gezicht tegen de grond. Hij bestudeerde hun houding om er zeker van te zijn dat ze zo

gevallen waren als militairen dat normaal doen. Vervolgens liep hij een bijgebouw binnen, dat helemaal leeg was op een pronktafeltje na, waarnaast hij de hoofdofficier slapend aantrof, languit in een plas urine. Om hem heen stonden vier lege sherryflessen en een asbak vol peuken; verder lag er een omgevallen radio, waaruit Franse liedjes klonken, uitgezonden door een Congolese zender. Vervolgens klom hij in een van de tanks, reed door de verlaten straten en stak de brug bij de Witte Nijl over.

Hij zag de ingeslapen vissers op de oevers van de Witte Nijl en voelde de lauwe vochtigheid van de rivier, vermengd met de haast verstikkende geur van dode vis, toen hij plotseling op het rivieroppervlak de fonkeling van een vreemd licht ontwaarde. Hij besteedde er geen aandacht aan. Hij begreep niet dat dit in werkelijkheid het laatste levensteken van de natie was, aan de vooravond van de eerste droogte.

Hij stormde op het radiostation af, zonder dat de op hun stoelen ingeslapen wachten ook maar de minste weerstand boden. Binnen trof hij slechts één presentator aan, ook in diepe slaap verzonken. Hij duwde hem met zijn voet opzij, pakte de microfoon en wekte de natie met zijn rauwe stem: 'Dit is een militaire opstand.'

Op het moment dat hij zijn eerste geïmproviseerde communiqué afrondde, besepte hij plotseling de omvang van zijn daad: hij pleegde een staatsgreep op de radio zonder enige steun, zelfs niet die van een militaire eenheid. Op dat moment hoorde hij schoten. Drie officieren met de rang van majoor kwamen dichterbij en salueerden naar hem. Na een moment van gêne beantwoordde hij zijn eerste begroeting als staatshoofd. Vervolgens nam een van de drie officieren het woord. 'Alles gaat goed, Excellentie, de plek is beveiligd, er zijn strijdkrachten onderweg om toezicht te houden op het Algemeene Opperbevel, anderen begeven zich naar Wadi Saijedna* en

naar de sectie pantservoertuigen van Sjadjara*, weer anderen bezetten het presidentiële paleis.'

Hij was enigszins gerustgesteld, ook al had hij het vreemde gevoel dat hij een rol speelde die van tevoren was gepland. Hij verliet het radiostation, geëscorteerd door de drie majoors. Ze stapten in een geblindeerde auto en reden door de straten, die weer levendig werden. Hij zag een paar landgenoten, die zijn naam riepen en hij zag de vissers die hij had laten slapen toen hij die ochtend voorbij was gekomen, onder de brug over de Witte Nijl. Hij zag hoe ze aan hun netten trokken, waarin de *bajad** en zilverkleurige tilapia schitterden, daarna zag hij de minnaars van kwart over zes, die langs de Nijl flaneerden met vastberaden tred, als opwindbare automaten.

Hij zag zichzelf weer tijdens de eerste dagen van zijn staatsgreep en las in zijn vermoeide ogen de tekenen van zijn gêne toen hij de eerste militaire groet ontving in het presidentiële paleis. Hij maakte kennis met de leden van de splintergroeppeering die zijn staatsgreep had ondersteund en hoorde de laatste verslagen aan waarin duidelijk werd gesteld dat de zaken een gunstige wending voor hem hadden genomen, in een recordtempo dat iedereen verbaasde.

Om een eventuele verergering van zijn onpasselijkheid te vermijden bij het lezen van de telegrammen met steunbetuigingen die vanuit alle hoeken van de natie binnenstreamden, en om de namen van diegenen die hem steunden niet te verwarren met anderen, begon hij ze stiekem te tellen. Hij kende ze niet erg goed, ze hadden veel lagere rangen dan hij. Dankzij zijn reputatie als bokser en van iemand die deuren intrapte, had hij sinds een paar jaar geen enkele taak meer uitgevoerd die een intellectuele inspanning vereiste, maar hij herinnerde zich toch dat hij sommigen van hen had ontmoet tijdens zijn nachtelijke uitstapjes: kapitein Osman Mohammad Zein al-Abidine, die hij een paar jaar geleden had ontmoet tijdens

een uit de hand gelopen drinkgelag dat was geëindigd in een vechtpartij.

Toen hij zich op een avond naar het Algemene Opperbevel begaf voor een routinecontrole, hield hij plotseling stil, nadat hij de deur geopend had en de wachters hem gesalueerd hadden, zette een snelle stap achteruit en sloeg de betreffende wachters. Hij deed een flinke klap uit aan zeven van hen en vernielde twee geweren, en toen de wachters zich uit de voeten maakten, ging hij achter ze aan. Op dat moment werd hij tot stilstand gebracht door een krachtige hand die op zijn schouder drukte. Hoewel hij wist dat hij absoluut in staat was de eigenaar van deze knuist met één enkele duim te vellen, bleef hij onbeweeglijk staan, want hij voelde dat er van die druk als het ware een kracht vol vertrouwen uitging die zijn hele wezen overweldigde. Hij wist dat het om een morele kracht ging die sterker was dan zijn weerstand, en daarom gaf hij zich onvoorwaardelijk over. En plotseling, toen kapitein Osman Mohammad Zein al-Abidine hem bij de hand naar zijn werkkamer leidde, ging hij op de grond zitten en barstte in tranen uit.

Hij had luitenant Akram Mohammad Noereddine tijdens een gebruikelijke ruzie in een café ontmoet, omdat de ober er bijna een minuut over had gedaan zijn bestelling te brengen. Hij sloeg met één klap de bamboeschutting kapot die rondom het café stond, vervolgens duwde hij zes tafels met de half-dronken klanten opzij om daarna nog tien flessen whisky stuk te slaan. Hij stond op het punt de hele kroeg kort en klein te slaan, toen een krachtige hand hem tegenhield. Hij zag een jonge man achter zich staan: luitenant Akram Mohammad Noereddine. Hij was zo klein dat hij hem niet meteen zag. Hij kwam wat dichterbij en zag een jongen met een aangenaam gezicht die hem glimlachend een hand toestak. Hij aarzelde, zag hoe zijn hand ongewild de stoel losliet die hij had